CÂMPURI SEMANTICE ALE SIMBOLULUI ÎN POEZIA LUI TUDOR ARGHEZI, LUCIAN BLAGA ŞI ION BARBU. CÂMPUL SEMANTIC AL APEI

LUMINIŢA MARTON
Şcoala doctorală a Facultăţii de Litere, Universitatea din Bucureşti

1. ***Precizări preliminare***

Reprezentând, alături de metaforă, unul dintre elementele definitorii pentru poezia modernă, *simbolul* apare ca o modalitate deosebit de „concentrată", sintetică, de a da seamă despre felul particular, subiectiv, în care se raportează eul creator la realitatea exterioară şi la cea interioară, filtrându-le prin sensibilitatea sa. Capacitatea sintetizatoare a figurii se datorează suprapunerii unor *semnificaţii multiple, denotative şi conotative,* în corpul aceleiaşi unităţi lexicale, întrucât „sensul propriu coexistă cu cel simbolic, efectul artistic obţinut de poet reieşind de multe ori din tensiunea între cele două sensuri, sau din ezitarea cuvântului între ele ambiguitate)" (Alexandrescu 1966: 326).

Această deschidere a figurii ia naştere din jocul, mai mult sau mai puţin subtil, al semnificaţiilor în relaţia termenului-simbol (concret) cu simbolizatul (abstract), dar şi cu contextul, imediat ori mai larg, întrucât „simbolul este simbol numai în **contextul** care-l susţine şi-l reliefează" (Parpală 1978: 168). Pentru simbolul poetic, contextul este reprezentat de corpul unui poem sau de ansamblul operei unui poet. Fiecare autor poate manifesta afinitate pentru anumite arii semantice, care definesc viziunea sa lirică personală.

Studiul care urmează îşi propune să investigheze semnificaţiile simbolice ale unor termeni din câmpul semantic al **apei** în opera unor poeţi reprezentativi ai perioadei interbelice – ***Tudor Arghezi, Lucian Blaga şi Ion Barbu***. Pentru expunerea valenţelor simbolice ale unui număr mai mare de arii semantice ar fi fost necesar un spaţiu mult mai larg decât cel îngăduit de prezenta comunicare, selectarea acestui câmp semantic fiind determinată de aparenta preferinţă a autorilor pentru domeniul menţionat.

2. ***Semnificaţii simbolice ale termenilor din câmpul semantic al*** **apei:**

Acest câmp cuprinde termeni ca: *apă, fântână, iezer, izvor, lac, mare, picur, ploaie, râu, rouă, strop, undă, val, zloată, zmârc*, cuvinte din limbajul cotidian, care primesc, în contextul poemului, semnificaţii simbolice, mai accentuate sau mai estompate, suprapuse peste sensul referenţial.

Termenul generic al câmpului, **apă**, acumulează, pe lângă sensul său denotativ, variate semnificaţii simbolice, în contexte diferite, unele dintre aceste sensuri fiind opuse.

O primă semnificaţie a **apei** ar fi aceea de simbol al **vieţii** sau al **sursei vieţii**:

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)

(1) „În cerc îngust, din care visul nu mai scapă,
un măgăruş se învârtea-nhămat, subt soare,
găleţi să urce în fântână, să coboare,
cu truda lui scotea un firicel de **apă**.” (Blaga, *Măgăruşul*, p.509)

(2) „Dai tuturor cu jurământ
Un petec de brazdă şi-o groapă.
După ce le-ai dat pâine şi **apă**
Li le iei înapoi
Şi-ţi hrăneşti buruiana ţăpoasă şi pepenii goi
Îndoit
Cu mâzgă trăită şi suflet dospit.” (Arghezi, *Bărăganul*, p. 189)

(3) „Aţi intrat
În lumea numărului pătrat.
Vă e foame, vă e sete,
N-aveţi potcoave, nici ghete.
Dar pâinea s-a mâncat, **apa** s-a băut...
Aţi întârziat un minut.” (Arghezi, *Ora târzie*, p. 180)

Ultimul exemplu cumulează sensurile apei ca viaţă, aspiraţie, vitalitate, dar contextul sugerează un „prea târziu”, toate acestea fiind şanse pierdute.

Apa ca simbol al **creaţiei**, al **inspiraţiei poetice**, al **poeziei**:

(4) „Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mântuit azur,
Tăind pe înecarea cirezilor agreste,
În grupurile **apei**, un joc secund, mai pur.” (Barbu, *Din ceas dedus*, p. 13)

(5) „Sufletul lui e în căutare, (...)
El caută **apa** din care bea curcubeul.” (Blaga, *Autoportret*, p. 225)

(6) „Sapă, frate, sapă, sapă,
Până când vei da de apă. (...)
Sapă numai, sapă, sapă,
Până dai de stele-n **apă**.” (Blaga, *Sapă, frate, sapă, sapă*, p. 269)

Apa ca simbol al **timpului**, al **trecerii timpului**, al **apropierii de moarte** :

(7) „Se cheamă Jaleş râul, râul-timp,
Şi-i potrivit din veci cu toamna.
Ne oglindim în **ape** faţă, nimb.
Dar să fugim, că-i blestemată coama.” (Blaga, *Poveste*, p. 417)

(8) „Sunt stihuri fără an,
Stihuri de groapă,
De sete de **apă**
Şi de foame de scrum (...)” (Arghezi, *Flori de mucigai*, p. 118)

În exemplul (7), apar două simboluri acvatice, ***apa*** şi ***râul***, ambele având semnificaţii asemănătoare: curgerea apei este asimilată cu trecerea inexorabilă a timpului, care implică „oglindirea”, poate transfigurarea, sugerând integrarea în lumea morţii.

În exemplul (8), simbolul ***apei*** cumulează trei posibile sensuri:pe cel al ***dorului/setei de viaţă***, împletit/contaminat cu cel al ***presentimentului morţii***, sugerat de simbolurile înconjurătoare, cel al *gropii* şi cel al *scrumului*; peste aceste sensuri s-ar putea suprapune sensul timpului ca veşnicie, reprezentat de expresia „*fără an*”.

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)

Un alt termen simbolic din domeniul acvatic, **fântâna**, primeşte semnificaţia ***trecerii timpului***, asociată cu ***amintirea*** unui moment din trecut :

(9) „**Fântâna** curge, ca şi-atunci, mereu.
Tu curgi, **fântână**, pe trecutul meu." (Arghezi, *Oseminte pierdute*, p. 69)

Imaginea ***fântânii*** are semnificaţia ***descoperirii*** unor **adevăruri ascunse** ori a **creaţiei,** *poetice* sau *de altă natură*:

(10) „Sapă, frate, sapă, sapă,(...)
Ctitor fii fântânilor, ce
Gura, inima ne-adapă." (Blaga, *Sapă, frate, sapă, sapă*, p. 269)

Idea **creaţiei**, a **inspiraţiei creatoare**, se ataşează şi termenului **izvor** :

(11) „Prinde tu-n adânc **izvoare** –
de subt strat stihie blândă.
Să se-aleagă din argilă
ochiuri lucii, de izbândă." (idem).
(12) „Crezi basmul c-a sfârşit şi s-a pierdut,
Şi el de-abia-i la început...
Când seceta mai stearpă ţi se pare,
Atuncea podideşte **izvorul** tău mai tare" (Arghezi, *Crezi basmul*..., p. 373)

Izvorul cumulează şi semnificaţia **aspiraţiei**, a **idealului pierdut**/**refuzat**, a **amintirii respinse**:

(13) „Tot mai departe şovăi pe drum –
şi, ca un ucigaş ce-astupă cu năframa
o gură-nvinsă,
închid cu pumnul toate **izvoarele**,
pentru totdeauna să tacă,
să tacă." (Blaga, *În marea trecere*, p. 106)

Un simbol al **aspiraţiei,** al **idealului,** al **visului**, dar şi al **cunoaşterii profunde** este şi **iezerul**:

(14) „În pâlnia muntelui **iezerul** netulburat
Ca un ochi al lumii, ascuns, s-a deschis.
Oglindeşte un zbor prea înalt şi ceasul
curat ce i-a fost odată promis." (Blaga, *Iezerul*, p. 200)

Iezerul este, în alt context, simbol al **purităţii** :

(15) „Sfiit pruncia ei trecea (...)
Şi munţii, câţi va fi-întâlnit,
Suiau cu **iezerii**, să cate
La anii falnici, douăzeci." (Barbu, *Statură*, p. 19)

Simbol al ***purităţii*** este şi **lacul**:

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)

(16) „Ce calm! Ce puritate!
Dacă am vedea cu **lacurile**,
Stelele s-ar apropia,
Întâmpinându-ne la drumul-jumătate.”
(Blaga, *Printre lacurile de munte*, p. 542)

(17) „Tu, du-te şi atinge-ţi de **lacuri** şi grădini
Aripile mânjite, din timpuri, cu lumini,
De vreme ce dorinţa şi vatra nu-ţi ajung.”
(Arghezi, *Stinse scântei*, p. 75)

Un alt termen din câmpul acvatic, **marea**, primeşte semnificaţia ***idealului,*** împletită cu aceea a **misterului**, a **necunoscutului** :

(18) „C-un zâmbet îndrăzneţ privesc în mine
şi inima
mi-o prind în mână. (...) şi ascult.
Îmi pare
că ţin în mâini o scoică
în care (...)
răsună zvonul unei **mări** necunoscute.
O, voi ajunge, voi ajunge
vreodat pe malul
acelei mări, pe care azi
o simt,
dar nu o văd?”
(Blaga, *Scoica*, p. 36)

(19) „Nadir latent! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-în sbor invers le pierzi
Şi cântec istoveşte: ascuns, cum numai **marea**,
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.”
(Barbu, *Din ceas dedus*, p. 13)

Marea, apa, talazul, pârâul împletesc semnificaţii simbolice diferite, în acelaşi text, sugerând **timpul, amintirile, agitaţia, zbuciumul**, **vicisitudinile vieţii** :

(20) „Uite-ţi trecutul în palmă... Te gândeşti...
Atâtea poveşti (...)
Ape fără oglindire,
Sfoara **pâraielor** subţire (...)
Nisip, cenuşe şi lut
Sunt un trecut?
Un **talaz** se frământă,
Zguduie **marea** frântă (...)” (Arghezi, *Timpuri*, p. 187−188)

Semnificaţii asemănătoare primesc şi termenii **ploaie**, **zloată**, **negură**, ca simboluri ale **vicisitudinilor**, ale **timpurilor grele** :

(21) „Cine-a purces în **ploaie** şi **furtuni**
Şi a brăzdat în **negură** şi **zloată**
Şesul blajin şi gras, întâiaş dată,
Cu blesteme, nădejdi şi rugăciuni?” (Arghezi, *Plugule*, p. 10)

(22) „Şi mi-am săpat odaia departe subt pământ.
Afară bătea **ploaia**. Afară era vânt.” (Arghezi, *Între două nopţi*, p. 72)

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)

Ploaia ca simbol al **tristeţii**, al **regretului**, al **lipsei speranţei** :

(23) „Vine toamna oilor
Prin pânzele **ploilor**.
Glas dau **ceţii,** patimii
Cu frunza lor paltinii.
Jalea rătăcirilor,
Mohorul mâhnirilor.” (Blaga, *Cântecul călătorului în toamnă*, p. 270)

(24) „În frig şi noroi
Trec hoţii-n convoi, câte doi,
Cu lanţuri târâş de picioare (...)
E seară. E **ploaie**.” (Arghezi, *Cina*, p. 121)

Ceaţa ca simbol al **morţii** apare la Tudor Arghezi :

(25) „Cine şi-a pierdut o zi cât o viaţă
S-o caute repede. Se înnoptează. Se lasă **ceaţă.**” (Arghezi, *O zi*, p. 190)

3. *Concluzii*

După cum se poate observa, termenii aparţinând câmpului semantic al **apei** primesc *semnificaţii simbolice diverse*, acoperind nuanţe cuprinse între *polii opuşi* – cel al **vieţii** şi cel al **morţii** −, trecând prin sugestia ***purităţii***, a ***idealităţii,*** a ***aspiraţiilor înalte***, ca şi prin ideile de ***timp,*** de ***amintire***, de ***tristeţe***, de ***zbucium***, de ***primejdie***, însă având întotdeauna o *justificare semantică* în trăsăturile comune ale simbolului şi ale simbolizatului: *curgere, oglindire, transparenţă, puritate*.

Exemplificările oferite în studiul de faţă nu epuizează posibilităţile de expresie ale câmpului semantic investigat, pentru că, din motive de spaţiu, am restrâns corpus-ul de texte, renunţând la volumul al doilea din versurile lui Tudor Arghezi. Pe de altă parte, numărul simbolurilor provenite din domeniul acvatic este destul de redus, în raport cu frecvenţa terminologiei acvatice folosite denotativ sau metaforic, în opera poeţilor studiaţi. *Frecvenţa* simbolurilor acvatice diferă, de asemenea, de la un autor la altul, fiind neaşteptat de redusă la Ion Barbu, chiar dacă avem în vedere corpus-ul restrâns de texte care formează opera acestui poet. *Ponderea* diverselor semnificaţii rămâne, de asemenea, variabilă, ceea ce demonstrează importanţa inegală acordată de fiecare autor unuia sau altuia dintre sensurile simbolice manifestate de termenii acvatici.

Efectul stilistic şi retoric al simbolurilor este acela de a conferi *profunzime* textului, prin sugestia unor stări de spirit şi a unor idei oarecum evanescente, suprapuse sensurilor vizibile ale termenilor.

SURSE

Arghezi, Tudor, 1980, *Versuri*, Vol. I, ediţie şi postfaţă de G. Pienescu, prefaţă de I. Caraion, Bucureşti, Editura Albatros.

Barbu, Ion, 1986, *Joc secund. Versuri*, ediţie bibliofilă îngrijită de Romulus Vulpescu, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

Blaga, Lucian, 2007, *Opera poetică*, ediţie îngrijită de George Gană şi Dorli Blaga, prefaţă de George Gană, ed. a 2-a, Bucureşti, Editura Humanitas.

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Alexandrescu, Sorin, 1966, „Simbol şi simbolizare. Observaţii asupra unor procedee poetice argheziene", în *Studii de poetică şi stilistică*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, p. 318–369.

*** *Studii de poetică şi stilistică*, 1966, Bucureşti, Editura pentru Literatură.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriele Pană-Dindelegan, 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.

Mancaş, Mihaela, 2005, *Limbajul artistic românesc modern. Schiţă de evoluţie*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Parpală, Emilia, 1978, „Simbolul poetic", *Studii şi cercetări lingvistice*, XXIX, nr. 2, p. 165–171.

The Semantic Fields of the Symbolic Structures in the Poetic Works of Tudor Arghezi, Lucian Blaga and Ion Barbu. The Semantic Field of Water

The study aims at identifying the symbolic significances acquired by terms pertaining to the semantic field of **water**, in the works of three of the most outstanding 20th Century Romanian poets – *Tudor Arghezi, Lucian Blaga and Ion Barbu*.

The analysis, carried out within the framework of a more comprehensive research theme, reveals the multiple, sometimes contradictory, symbolic meanings of such terms as: **water**, *dew, fountain, fog, lake, rain, river, sea, spring.*

In various contexts, such terms become symbols of *life*, but also of *hardships* and *death*, of *purity*, of *remembrance*, of (elapsing) *time*.

BDD-V858 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:30 UTC)